МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
Вучэбна-метадычнае аб'яднанне па гуманітарнай адукацыі

Рэгістрацыйны № ТД-050/іcп.-тып.

УЗГОДНЕНА

Старшыня вучэбна-метадычнага аб'яднання па гуманітарнай адукацыі
_______ А.Г.Прахарэнка
16.02.2023

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Рэктар Беларускага дзяржаўнага універсітэта
_______ А.Д.Кароль
16.02.2023

ПРАГРАМА
ЎСТУПНАГА ІСПЫТУ

для абітурыентаў, якія паступаюць для атрымання агульнай вышэйшай адукацыі ў скарочаны тэрмін

па вучэбнай дысцыпліне
«БЕЛАРУСКАЯ ДЗІЦЯЧАЯ ЛІТАРАТУРА»

для спецыяльнасці
6-05-0232-01 «Беларуская філалогія»

УЗГОДНЕНА

Першы намеснік Міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь
_______ А.Г.Бахановіч

2023 г.

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

Установа адукацыі «Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М. Машэрава» (пратакол пасяджэння № 6 ад 20.01.2023 г.);

Установа адукацыі «Салігорскі дзяржаўны каледж» (пратакол пасяджэння Савета каледжа № 3 ад 16.01.2023 г.)

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

Навукова-метадычным саветам па філалагічных спецыяльнасцях вучэбна-метадычнага аб’яднання па гуманітарнай адукацыі
(пратакол № 6 ад 16.02.2023 г.)

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Праграма па вучэбнай дысцыпліне «Беларуская дзіцячая літаратура» прызначана для падрыхтоўкі да ўступных іспытаў абітурыентаў, якія паступаюць для атрымання агульнай вышэйшай адукацыі ў скарочаны тэрмін па спецыяльнасці 6-05-0232-01 «Беларуская філалогія».

Пералік спецыяльнасцей сярэдняй спецыяльнай адукацыі, якія адпавядаюць спецыяльнасцям адукацыйнай праграмы бакалаўрыяту ці бесперапыннай адукацыйнай праграме вышэйшай адукацыі, для атрымання вышэйшай адукацыі ў скарочаны тэрмін, вызначаюцца пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 01.11.2022 № 412 «Аб атрыманні вышэйшай адукацыі ў скарочаны тэрмін».

Змест праграмы суаднесены са зместам тыпавой праграмы для ўстаноў сярэдняй спецыяльнай адукацыі па беларускай дзіцячай літаратуры. Праграма грунтуецца на ўзаемасувязі прынцыпаў дэмакратызацыі і гуманізацыі, пераемнасці і даступнасці навучання, арыентуе на асэнсаванне духоўных і маральных каштоўнасцей.

Праграма ўключае творы дзіцячага фальклору і беларускай дзіцячай літаратуры, звесткі пра асноўныя тэндэнцыі развіцця беларускай дзіцячай літаратуры, звесткі творчай біяграфіі вядомых дзіцячых пісьменнікаў і паэтаў мінулага і сучаснасці, асноўныя тэарэтыка-літаратурныя паняцці.

Літаратурныя творы адабраны з улікам іх мастацкай і агульначалавечай значнасці, выхаваўчай каштоўнасці, месца ў творчасці пісьменніка і ў гісторыі беларускай дзіцячай літаратуры, актуальнасці для нашага часу. Пры гэтым улічваліся гуманістычны сэнс твораў, мастацкая своеасаблівасць, аўтарская пазіцыя.

Мэта – выявіць узровень ведаў абітурыентаў па беларускай дзіцячай літаратуры.

Задачы:

- выявіць узровень сфарміраванасці ўменняў і навыкаў аналізу твораў беларускай дзіцячай літаратуры, разумення літаратурнага працэсу і творчасці асобных пісьменнікаў;
- выявіць веданне асаблівасцей гістарычнага развіцця беларускай дзіцячай літаратуры.

Уступны іспыт праводзіцца ў пісьмовай форме.

На выкананне ўсіх заданняў адводзіцца 120 хвілін. Экзаменацыйная работа складаецца з 20 тэставых заданняў закрытага і адкрытага тыпу.

У тэставых заданнях закрытага тыпу прапануюцца гатовыя варыянты адказаў, з якіх абітурыентам неабходна абраць адзін ці некалькі правільных адказаў з прыведзенага спіса. У шэрагу заданняў абітурыентам прапануецца ўстанавіць адпаведнасць паміж элементамі двух мностваў.

У тэставых заданнях адкрытага тыпу абітурыентам прапануецца сфармуляваць і запісаць кароткі ці разгорнуты адказ.

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

Спецыфіка беларускай дзіцячай літаратуры.

Беларускія пісьменнікі пра літаратуру для дзяцей (выказванні Якуба Коласа, Змітрака Бядулі, Алеся Якімовіча, Янкі Маўра, Васіля Віткі, Эдзі Агняцвет, Алены Васілевіч, Рыгора Барадуліна і іншае).

Асаблівасці гістарычнага развіцця беларускай дзіцячай літаратуры. Перыядызацыя.

Спецыфіка кніг для малодшых школьнікаў. Значэнне кніг у выхаванні дзяцей, абуджэнні цікавасці і любові да роднай мовы, культуры.

РАЗДЗЕЛ 1. БЕЛАРУСКІ ДЗІЦЯЧЫ ФАЛЬКЛОР

Фальклор, яго асаблівасці. Спецыфіка беларускага фальклору. Вядомыя беларускія фалькларысты (Ян Чачот, Іван Насовіч, Павел Шэйн, Яфім Карскі, Рыгор Шырма, Кандрат Крапіва (К.К. Атраховіч), Ніл Гілевіч і іншае).

Значэнне фальклору ў выхаванні дзяцей. Беларускі дзіцячы фальклор: агульная характарыстыка, сувязь з народнай педагогікай. Асноўныя жанры (песні-калыханкі, пястушкі, забаўлянкі, лічылкі, дражнілкі, жартоўныя вершы).

Беларускія народныя казкі. Багацце беларускага казачнага эпасу. Класіфікацыя казак. Казкі пра жывёл, чарадзейныя, бытавыя (жанравыя прыметы). Казачныя героі. Казка і рэальнасць. Асаблівасці казачнага сюжэта, кампазіцыі; мова беларускіх народных казак, іх мастацкая дасканаласць. Выхаваўчае значэнне казак.

РАЗДЗЕЛ 2. ЗАРАДЖЭННЕ БЕЛАРУСКАЙ ДЗІЦЯЧАЙ ЛІТАРАТУРЫ

Развіццё беларускага кнігадрукавання. Дзейнасць Францыска Скарыны (прадмова да «Псалтыра»). Вучэбныя кнігі («Катэхізіс» Сымона Буднага, «Евангелле вучыцельнае» Івана Фёдарава і Пятра Мсціслаўца, «Часоўнік» Пятра Мсціслаўца, «Азбука» Лаўрэнція Зізанія; «Буквар» 1618 г. як феномен беларускай і сусветнай культуры).

Значэнне творчасці першых беларускіх паэтаў. Францішак Багушэвіч – абаронца роднай мовы, паэт-патрыёт, гуманіст (вершы «Гора», «Калыханка», «Бог не роўна дзеле», паэма «Кепска будзе!»). Вершы Адама Гурыновіча і Янкі Лучыны, значэнне іх творчасці.

Рэвалюцыя 1905–1907 гг. і развіццё беларускай культуры.

Першыя беларускія кніжкі для дзяцей: «Беларускі лемантар» (1906), «Першае чытанне для дзетак беларусаў» (1906), «Гасцінец для малых дзяцей» (1906) Цёткі (Алаізы Пашкевіч). Улік узроставых асаблівасцей чытачоў, асаблівасці мастацкай формы твораў. Метадычныя парады ў «Беларускім лемантары».

Асветніцка-педагагічная дзейнасць Якуба Коласа. «Другое чытанне для дзяцей беларусаў» (1909). Тэматычная і жанравая разнастайнасць твораў. Алегарычнасць мовы. Эстэтычныя, педагагічныя вартасці «Другога чытання для дзяцей беларусаў». Вобразы беларускіх сялян і іх дзяцей. Паэтызацыя беларускай прыроды.

Цётка – рэдактар першага беларускага часопіса для моладзі «Лучынка».

Паэма-казка «Мушка-зелянушка і Камарык – насаты тварык» Максіма Багдановіча. Майстэрскае выкарыстанне ў творы фальклорных скарбаў. Асуджэнне гультайства. Гіпербала ў творы. Значэнне паэмы-казкі для эстэтычнага выхавання дзяцей.

Значэнне фальклору і лепшых твораў пачатку XX ст. для станаўлення беларускай дзіцячай літаратуры. Месца іх у чытанні сучасных школьнікаў.

РАЗДЗЕЛ 3. СТАНАЎЛЕННЕ БЕЛАРУСКАЙ ДЗІЦЯЧАЙ ЛІТАРАТУРЫ Ў 20–30 ГГ. XX СТ.

Асаблівасці развіцця беларускай дзіцячай літаратуры ў 20–30-я гг. XX ст. (з’яўленне новага героя, асваенне новых тэм, жанравае ўзбагачэнне, развіццё беларускай дзіцячай перыёдыкі).

Першыя беларускія савецкія часопісы і газеты для дзяцей: «Зоркі» (1921–1922), «Беларускі піянер» (1924–1929), «Піянер Беларусі» (1929), «Іскры Ільіча» (1929–1941). Мэты выдання. Тэматыка, асноўныя раздзелы. Ідэйная накіраванасць, цесная сувязь з жыццём дзяцей, з палітычнымі падзеямі ў краіне і за мяжой.

Фальклорныя традыцыі і наватарства ў беларускай дзіцячай паэзіі 20–30-х гадоў XX ст. Высокая культура вершаў для дзяцей.

Развіццё беларускай прозы для дзяцей. З’яўленне і развіццё жанру аповесці.

Заходнебеларускі часопіс для дзяцей «Заранка» (1927–1931). Зоська Верас як арганізатар і рэдактар гэтага часопіса.

Апавяданні, пейзажныя замалёўкі і лірычныя абразкі Зоські Верас («Калядамі», «Прыйшла вясна», «Скуль узяліся ў нас бярозы і асіны», «Чараўніца»), іх эстэтычная каштоўнасць, значэнне ў пазнанні дзецьмі таямніц навакольнай прыроды, яе прыгажосці.

Янка Купала

Тэма дзяцінства ў паэзіі Янкі Купалы пачатку XX ст. Вобразы дзяцей-сірот. Пазіцыя паэта-гуманіста.

Увага Янкі Купалы да пытанняў развіцця беларускай літаратуры для дзяцей. Публікацыі ў дзіцячых часопісах «Зоркі», «Беларускі піянер», «Іскры Ільіча».

Сувязь вершаў Янкі Купалы для дзяцей малодшага школьнага ўзросту з традыцыямі беларускага дзіцячага фальклору. Займальнасць сюжэта, экспрэсіўнасць мовы. Мастацкае ўвасабленне народнай маралі ў вершы «Бай». Рамантычна-казачны вобраз Мароза (верш «Мароз»). Значэнне верша ў развіцці эстэтычных пачуццяў дзяцей.

Верш «Сын і маці», вобразы маці, сына. Значэнне верша ў абуджэнні ў дзяцей пачуцця нацыянальнай годнасці.

Гісторыя напісання верша «Хлопчык і лётчык». Мастацкае раскрыццё думак і імкненняў дзяцей. Папулярнасць верша. Публікацыі яго ў газеце «Правда». «Хлопчык і лётчык на вайне» як працяг верша «Хлопчык і лётчык».

Тэма моладзі ў вершах Янкі Купалы «Алеся», «Сыны». Сувязь з фальклорам.

Якуб Колас

Актыўны ўдзел Якуба Коласа ў стварэнні беларускай дзіцячай літаратуры. Супрацоўніцтва з першым беларускім часопісам для дзяцей «Зоркі» (апавяданні «Чоран», «Страшнае спатканне»).

Традыцыі вуснай народай творчасці ў паэме-казцы «Рак-вусач». Алегарычны сэнс казкі. Гіпербала, увасабленне ў казцы.

Пейзажныя вершы Якуба Коласа для дзяцей, багацце мастацка-выяўленчых сродкаў (вершы «Ручай», «На полі вясною»). Псіхалагічна дакладнае раскрыццё думак і настрояў дзіцяці ў вершы «На рэчцы зімою».

Сюжэт паэмы «Міхасёвы прыгоды». Вобраз дапытлівага і цікаўнага Міхася. Пазнавальнае значэнне паэмы. Хараство пейзажных малюнкаў. Меладычнасць паэтычнага радка.

Верш «Савось-распуснік». Прыёмы стварэння адмоўнага вобраза. Гумар і іронія ў вершы. Асаблівасці рытму і мовы, папулярнасць верша, выхаваўчае значэнне.

Змітрок Бядуля – адзін з заснавальнікаў беларускай дзіцячай літаратуры.

Апавяданні пісьменніка пачатку ХХ ст. («Малыя дрывасекі», «Пяць лыжак заціркі», «Тулягі»).

Дзейнасць Змітрака Бядулі як рэдактара часопіса «Зоркі» (1921–1922).

Змест паэмы-казкі «Мурашка Палашка». Услаўленне сілы калектыву. Алегарычнасць вобразаў і сітуацый. Гумар і сатыра ў казцы. Асаблівасці мовы, прыёмы паўтору, гукапісу. Месца паэмы-казкі «Мурашка Палашка» ў беларускай дзіцячай літаратуры.

Аповесць-казка «Сярэбраная табакерка». Фальклорныя традыцыі, казачнае і рэалістычнае ў творы. Гумар і сатыра.

Янка Маўр – заснавальнік новых тэм і жанраў у беларускай дзіцячай літаратуры.

Прыгодніцкія аповесці Янкі Маўра, іх мастацкая дасканаласць, наватарства. Своеасаблівасць сюжэта аповесці «Сын вады». Вобразы Манга і міс Грэт. Чалавечнасць, самаахвярнасць «дзікуна» Манга. Выразнасць сацыяльных характарыстык. Значэнне твораў Янкі Маўра пра іншыя краіны. Агульначалавечыя ідэі дабра, справядлівасці. Іх актуальнасць.

Інтэрпрэтацыя сюжэта рабінзанады ў аповесці «Палескія рабінзоны». Вобразы Віктара і Мірона. Тэма Радзімы ў аповесці. Значэнне «Палескіх рабінзонаў» у патрыятычным і экалагічным выхаванні дзяцей. Традыцыі «Палескіх рабінзонаў» у сучаснай беларускай прозе.

Праблема фарміравання асобы ў аповесці «ТВТ». Гумар у кнізе, элементы гульні. Аповесці «ТВТ» Янкі Маўра і «Цімур і яго каманда» Аркадзія Гайдара.

Асуджэнне антыгуманнай сутнасці каланіялізму, свету прагнасці, нажывы і эксплуатацыі ў апавяданнях «Слёзы Тубі», «Незвычайная прынада», «Лацароні». Вобразы дзяцей.

Псіхалагічныя навелы Янкі Маўра «Бярозавы конь», «Шчасце», «Максімка», іх праблематыка. Раскрыццё пісьменнікам душы дзіцяці, асаблівасцей дзіцячага ўспрымання. Лірызм навел.

Навукова-фантастычная аповесць «Фантамабіль прафесара Цылякоўскага». Жанр сацыяльнай утопіі.

Аўтабіяграфічная аповесць «Шлях з цемры». Значэнне эпіграфаў у раскрыцці ідэйнай сутнасці твора. Вобраз Янкі. Пазнавальна-выхаваўчае значэнне аповесці.

Алесь Якімовіч

Удзел Алеся Якімовіча ў выданні часопіса «Беларускі піянер».

Поспехі пісьменніка ў раскрыцці тэмы мінулага. Імкненне Алеся Якімовіча да эпізацыі падзей. Паказ лёсу беларускага сялянства (аповесці «Базылёў курган», «Адкуль ліха на свеце», «Канец сервітуту»). Выхаваўчае і пазнавальнае значэнне твораў Алеся Якімовіча пра мінулае.

Тэма Вялікай Айчыннай вайны ў творчасці Алеся Якімовіча. Драматызм сюжэта аповесці «Смелыя людзі». Вобразы дзяцей. Апавяданні «Чарнавочка», «Аўтамат». Мастацкія прыёмы стварэння гераічных характараў.

Творы Алеся Якімовіча пра школу і школьнікаў. Увага пісьменніка да праблем грамадзянскага абавязку, выхавання волі і характару, працавітасці дзяцей (апавяданні «Слабая воля», «За адной партай», «Навічок», «Дзіўная хвароба», «Першы працадзень», «Маміна градка», «Залатыя рукі»).

Алесь Якімовіч – казачнік. Вершаваная казка «Каваль Вярнідуб». Сюжэт твора. Выкарыстанне фальклорных традыцый. Вобраз народнага асілка Вярнідуба. Дакладнасць і прыгажосць мовы. Значэнне казкі.

Апрацоўка беларускіх народных казак (зборнікі «Каток – залаты лабок», «Бацькаў дар», «З рога ўсяго многа», «Людзей слухай, а свой розум май», «Андрэй за ўсіх мудрэй»). Прынцыпы адбору тэкстаў для апрацоўкі.

Месца Алеся Якімовіча ў беларускай дзіцячай літаратуры.

РАЗДЗЕЛ 4. БЕЛАРУСКАЯ ДЗІЦЯЧАЯ ЛІТАРАТУРА 40–60-Х ГАДОЎ ХХ СТАГОДДЗЯ

Асаблівасці развіцця літаратуры для дзяцей у 40–60-я гг. (агульны агляд).

Асаблівасці развіцця беларускай дзіцячай літаратуры ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Тэма Вялікай Айчыннай вайны як вядучая ў пасляваеннай беларускай дзіцячай літаратуры. Кніга пісьмаў-успамінаў дзяцей-удзельнікаў і сведкаў вайны «Ніколі не забудзем». Гісторыя стварэння, праблематыка. Унікальнасць кнігі, значэнне яе ў гісторыі беларускай літаратуры. Кніга «Піянеры-героі».

Беларуская дзіцячая літаратура пасляваеннага часу. Паглыбленне дакументалізму ў беларускай дзіцячай аповесці пра вайну.

Аповесці Івана Сяркова «Мы з Санькам у тыле ворага» і «Мы – хлопцы жывучыя». Праўдзівае адлюстраванне ў гэтых творах суровай праўды вайны. Вобразы Івана і Санькі. Псіхалагічная пераканальнасць іх учынкаў і дзеянняў, вобраз бабкі. Асаблівасці кампазіцыі твораў І. Сяркова. Элементы

прыгодніцтва. Эмацыянальная выразнасць мовы. Гумар у творах. Праблема гераізму. «Мы з Санькам – артылерысты» – трэцяя кніга з цыкла твораў.

Міхась Лынькоў

Увага пісьменніка да дзіцячай літаратуры.

Аповесць-казка «Пра смелага ваяку Мішку і яго слаўных таварышаў». Захапляльны сюжэт. Спалучэнне казачнага і рэальнага. Пазнавальнае і выхаваўчае значэнне твора.

«Міколка-паравоз» – выдатны твор дзіцячай літаратуры. Тэма грамадзянскай вайны і яе вырашэнне ў аповесці. Вобраз Міколкі. Праблема дзіцячага гераізму. Вобразы дарослых у аповесці – бацькі Міколкі, дзеда Астапа, Сёмкі-матроса. Гумар у творы. Дынамічнасць сюжэта. Смелае спалучэнне драматычнага і камедыйнага. Жыццесцвярджальны пафас. Папулярнасць і выхаваўчае значэнне аповесці. «Міколка-паравоз» на экране.

Тэма гераізму дзяцей у гады Вялікай Айчыннай вайны. Вобраз Міколкі (апавяданне «Васількі»).

Янка Брыль

Асаблівасці твораў Янкі Брыля для дзяцей малодшага школьнага ўзросту: даступнасць матэрыялу, пранікнёны лірызм, шчырасць і багацце інтанацый, псіхалагізм, вобразнасць і мілагучнасць мовы. Паэтызацыя прыроды, уменне абудзіць у дзяцей цікаўнасць і любоў да яе ў апавяданнях «Ліпа і клёнік», «Жыў-быў вожык», «Ветэрынар», «Сняжок і Волечка».

Апавяданне «Лазунок». Паэтызацыя натхнёнай працы. Значэнне твора ў прывіцці дзецям цікавасці да прафесіі рабочага, любові да працы.

Тэма апаленага вайной дзяцінства ў апавяданні Янкі Брыля «Зялёная школа». Незвычайная зялёная школа – сведчанне клопату дарослых аб дзецях. Вобраз чалавека-гуманіста, аптыміста, мужнага змагара супраць фашызму.

Эдзі Агняцвет

Тэма дружбы народаў у паэзіі Эдзі Агняцвет. Вершы пра Беларусь.

Гумарыстычныя вершы Эдзі Агняцвет, іх праблематыка. Асуджэнне некаторых заган дзяцей: ляноты, гультайства, несур’ёзных адносін да вучобы, сквапнасці, выхвалення («Параска і падказка», «Цыбуліна», «Як наеўся Рыгорка», «Шчодры Цішка», «На дачы ў гамаку», «Зося на кухні»). Мастацкая дасканаласць формы, выразнасць і вобразнасць мовы гумарыстычных вершаў Эдзі Агняцвет. Іх рытмічная разнастайнасць.

Значэнне творчасці Эдзі Агняцвет. Папулярнасць яе твораў.

РАЗДЗЕЛ 5. БЕЛАРУСКАЯ ДЗІЦЯЧАЯ ЛІТАРАТУРА Ў 70–80-Я ГАДЫ XX СТАГОДДЗЯ

Асноўныя тэндэнцыі развіцця беларускай дзіцячай літаратуры ў 70–80 гады XX ст.

Антываенны пафас, паглыбленне матываў інтэрнацыянальнай еднасці ў творах Аляксея Пысіна, Уладзіміра Карызны, Артура Вольскага, Даіра Слаўковіча.

Выданне 15-томнай анталогіі твораў для дзяцей пісьменнікаў савецкіх рэспублік.

Павышаная цікавасць да родных вытокаў, да гісторыі і культуры (Уладзімір Караткевіч «Зямля пад белымі крыламі», Віталь Вольскі «Палессе», «Дзень добры, Бяроза!», Сяргей Грахоўскі «Гарачае лета»).

Аповесці пра вядомых беларускіх культурных дзеячаў і пісьменнікаў (Анатоль Клышка «Францыск Скарына, альбо Як да нас прыйшла кніга», Лідзія Арабей «Стану песняй», Сцяпан Александровіч «На шырокі прастор», Васіль Хомчанка «Пры апазнанні-затрымаць», Міхась Тычына «Вяртанне»).

Апавяданні пра Вялікую Айчынную вайну Васіля Хомчанкі, Івана Пташнікава, Лідзіі Арабей, Алены Васілевіч.

Празаічныя творы пра вучобу, захапленні школьнікаў. Паглыбленне псіхалагізму. Дарослыя і дзеці. Спробы пераадолення стэрэатыпаў у стварэнні вобразаў дзяцей (Яўген Радкевіч «Пешшу праз Галактыку», Уладзімір Юрэвіч «Нястрашны страх», Клаўдзія Каліна «Бабка Наста, дзед Адам, Петрык і каза Рагуля», Даір Слаўковіч «Хвядоскавы канікулы» і іншае). Жанр апавядання ў беларускай дзіцячай літаратуры. Тэматычная разнастайнасць апавяданняў, здабыткі і пралікі.

Плённае развіццё жанра беларускай літаратурнай казкі. Суадносіны традыцыйнага і наватарскага. (Уладзімір Ягоўдзік «Сонейка, свяці», Уладзімір Караткевіч «Кацёл з каменьчыкамі», Лідзія Арабей «Прынцэса Нехачу»). Выхаваўчае значэнне твораў. Жанр паэмы-казкі і вершаванай казкі ў беларускай дзіцячай літаратуры (Еўдакія Лось «Казка пра Ласку», Сяргей Грахоўскі «Васіль на Месяц паляціць» і іншае).

Уладзімір Дубоўка

Жанр вершаванай казкі ў творчасці Уладзіміра Дубоўкі. Традыцыйнае і наватарскае. Ідэі гуманізму, праблемы працоўнага выхавання, дабрыні, самаахвярнасці, іх вырашэнне ў казках «Айога», «Чые рукі прыгажэйшыя», «Як сінячок да сонца лётаў».

Адточанасць і багацце мовы казак Уладзіміра Дубоўкі, высокая культура верша, багацце фарбаў, інтанацый, уменне знайсці адпаведны тон у размове з дзецьмі.

«Жоўтая акацыя» – першы празаічны твор Уладзіміра Дубоўкі для дзяцей. Асаблівасці сюжэтнай будовы. Майстэрскае ўключэнне ў аповесць вялікага пазнавальнага матэрыялу. Значэнне твора ў абуджэнні ў дзяцей прагі да ведаў, творчага пошуку, цікавасці да прыроды.

Максім Танк

Тэматычнае багацце твораў Максіма Танка для дзяцей, сувязь з фальклорнымі традыцыямі.

Асаблівасці паэтыкі. Майстэрства пейзажных апісанняў. Уменне адкрыць дзецям дзіўнае, паэтычнае ў самых звычайных з’явах («Сярод лясоў наднёманскіх», «Мухамор»). Прыёмы займальнасці, актывізацыі думкі дзяцей. Чысціня мовы.

Паэма-казка Максіма Танка «Быліна пра касмічнае падарожжа Мураша Бадзіні». Займальнасць сюжэта, пазнавальнасць. Паэтызацыя мужнасці і чалавечнасці касманаўтаў. Мова твора. Традыцыйнае і наватарскае ў казцы.

Маральна-этычныя праблемы ў творах Максіма Танка. Роля і месца яго творчасці ў развіцці беларускай дзіцячай літаратуры.

Васіль Вітка

Адметныя асаблівасці твораў Васіля Віткі для дзяцей.

Творы з уласна аўтарскім сюжэтам («Вавёрчына гора», «Буслінае лета», «Казка пра цара Зубра», «ППШ»).

Паэма-казка «Вавёрчына гора», дынамічнасць сюжэта. Багацце інтанацыйных адценняў, значэнне паўтораў у творы. Дыялогі ў паэмах-казках Васіля Віткі, іх значэнне ў абуджэнні фантазіі ў дзяцей.

Уменне паэта арганічна ўключаць у дзіцячую кнігу пазнавальны матэрыял («Буслінае лета»).

Элементы прыгодніцтва ў паэмах-казках Васіля Віткі.

Майстэрская апрацоўка вядомых фальклорных сюжэтаў. Традыцыйнае і наватарскае ў творах паэта.

Жанравая разнастайнасць творчасці Васіля Віткі. Агульны аналіз пацешак, пястушак, песень-калыханак, жартоўных вершаў, дзіцячых гульняў.

Вершы пра родную прыроду, майстэрскае выкарыстанне гукапісу («Кнігаўка», «Салавей», «Ластаўка»).

Васіль Вітка – знаўца дзіцячай душы, тактоўны і разумны выхавальнік (кнігі «Дзеці і мы», «Урокі», «Азбука душы»).

Значэнне паэзіі Васіля Віткі для абуджэння ў дзяцей павагі да працы, спагадлівасці і добразычлівасці, цікавасці і любові да роднай прыроды, мовы, роля ў эстэтычным выхаванні дзяцей.

Алена Васілевіч

Тэматычная разнастайнасць твораў для дзяцей.

Казка «Калінавая рукавічка». Праблема ўзаемаадносін чалавека і прыроды. Адлюстраванне любові, беражлівых адносін чалавека да прыроды ў апавяданнях «Браты-артысты», «Геша», «Бабуліны кватаранты», «Цюлік».

Тэма барацьбы беларускіх партызан у гады Вялікай Айчыннай вайны ў апавяданні «Партызанка Кніга».

Праяўленне творчай індывідуальнасці Алены Васілевіч, тонкага лірызму ў тэтралогіі «Пачакай, затрымайся». Аўтабіяграфізм твора.

Артур Вольскі

Школьная тэма ў паэзіі Артура Вольскага, сродкі гумару і сатыры (вершы «Чаму Рыгорка мыкаў», «Што чарнілы нарабілі», «Чаравік у Светы знік»).

Грунтоўнасць пазнання і раскрыцця духоўнага свету, асаблівасцей успрыняцця дзяцей дашкольнага і малодшага школьнага ўзросту. Займальнасць сюжэтаў. Паэтычнае майстэрства Артура Вольскага. Шматфарбнасць, моўнае багацце твораў.

Месца Артура Вольскага ў беларускай дзіцячай паэзіі.

РАЗДЗЕЛ 6. БЕЛАРУСКАЯ ДЗІЦЯЧАЯ ЛІТАРАТУРА НА СУЧАСНЫМ ЭТАПЕ

Асаблівасці развіцця беларускай дзіцячай літаратуры на сучасным этапе. Агульныя тэндэнцыі развіцця беларускай дзіцячай літаратуры на сучасным этапе. Жанравая і тэматычная разнастайнасць эпічных твораў для дзяцей.

Навукова-папулярныя творы пра даўнюю беларускую гісторыю (Сяргей Тарасаў, Вітаўт Чаропка і іншае). Гістарычнае мінулае нашай краіны, культурныя асаблівасці яе жыхароў (серыя літаратурна-мастацкіх выданняў пад назвай «Сем цудаў Беларусі» («Сем цудаў Беларусі» Уладзіміра Ягоўдзіка, «Славутыя родам сваім», «Адвечны покліч Радзімы», «Званы Нямігі» Анатоля Бутэвіча).

Маральна-этычная праблематыка ў сучаснай прозе (Іван Навуменка «Год карася», Лідзія Арабей «Мікітаў сон», «Дагары нагамі», «Васільковы бант»).

Тэма школьнага жыцця (аповесць Валерыя Гапеева «Пастка на рыцара»).

Творы этнаграфічнага і краязнаўчага, прыродазнаўчага зместу (Яраслаў Пархута «Зямля бацькоў нашых», «Падарожжа па родным краі», Леанід Чумакоў «Насякомыя: Шасціногія суседзі», Ядвіга Шапарава «Грыбы: Вялікая таямніца прыроды»).

Праблемы выхавання экалагічнай культуры (апавяданні Эдуарда Луканскага «Госць з Чырвонай кнігі», «Зорачка», Даіра Слаўковіча «Навошта ружы калючкі», Андрэя Федарэнкі «Ратан», Васіля Макарэвіча «Вясёлыя скокі», Васіля Гурскага «Лясная сімфонія», «Пчолы і трутні»).

Інтэлектуальная скіраванасць, увага да самастойнага набыцця ведаў (Васіль Вітка «Урокі думкі», апавяданні Змітрака Марозава са зборніка «Азбука агранома Валошкі», аповесць Міколы Чарняўскага «Акадэмія на колах, альбо За вясёлкай наўздагон»).

Навукова-фантастычная і прыгодніцкая літаратура (Андрэй Федарэнка «Афганская шкатулка», Аляксей Якімовіч «Эльдарада просіць дапамогі», «Сакрэт Тунгускага метэарыта», «Прыгоды шасцікласніка Максіма»).

Развіццё жанру літаратурнай казкі (Андрэй Федарэнка «Мужыкі і пан», Мікола Гайдук «Белавежскія быліцы і небыліцы», Раіса Баравікова «Пра майстра Дзве Залачоныя дужкі», Ніна Мацяш «Залатое Сэрца», Васіль Шырко «Дзед Манюкін не салжэ», «Дзед Манюкін і ўнукі», Алесь Савіцкі «Радасці і нягоды залацістага карасіка Бубліка», фэнтэзі Раісы Баравіковай «Дзве аповесці пра міжпланетнага пажарніка»).

Жанравая і тэматычная разнастайнасць сучаснай паэзіі для дзяцей (Кастусь Цвірка, Казімір Камейша, Галіна Каржанеўская, Валянцін Лукша, Іван Муравейка, Леанід Пранчак і іншае).

Пазнавальнае значэнне загадкі (Уладзімір Мацвеенка «Загадкі Зайкі-Загадайкі», «Азбука ў загадках», «Загаданачка»; Міхась Пазнякоў «Ехаў поўны воз дзівос», «Дарынка-весялінка»).

Займальныя азбукі (Рыгор Барадулін «Азбука не забаўка», «Азбука – вясёлы вулей», Авяр'ян Дзеружынскі «Жывая азбука»; Максім Танк «Лемантар» і іншае).

Фальклорны рэнесанс у беларускай драматургіі для дзяцей (Пятро Васючэнка «Новы калабок», Сяргей Кавалёў «Хохлік», Людміла Рублеўская «Янук, рыцар Мятлушкі»).

Матыў падарожжа і прыгод (Уладзімір Сіўчыкаў «Філасофскі камень», Уладзімір Граўцоў «Прыгоды Міхея і Марціна»).

Наватарства ў дзіцячай драматургіі: выкарыстанне элементаў трылера (Міраслаў Адамчык, Максім Махнач «У чорным-чорным горадзе…»), выкарыстанне элементаў фэнтэзі і навуковай фантастыкі (Зінаіда Дудзюк «Канікулы на астэроідзе», Галіна Багданава «Рамантычнае падарожжа на той свет» і іншае).

Павел Місько

Жанравая разнастайнасць твораў Паўла Місько для дзяцей. Творы для сярэдняга і старэйшага школьнага ўзросту – «Зямля ў нас такая», «Грот афаліны». Элементы прыгодніцтва. Вобразы дзяцей.

Малодшыя школьнікі – галоўныя героі аповесці «Навасёлы, або Праўдзівая, часам вясёлая, часам страшнаватая кніга пра незвычайны месяц у жыцці Жэні Мурашкі». Вобраз Жэні Мурашкі і яго сяброў. Пераканальнасць дзіцячых характараў, займальнасць і павучальнасць сюжэта. Вобразы дарослых. Незвычайнае і звычайнае ў творы. Дасканалы гумар, прыгоды. Праблемы школьнага навучання, выхавання. Педагагічная канцэпцыя аўтара, мова кнігі. Багацце і яркасць дыялогаў.

Арыгінальная аповесць Паўла Місько «Прыгоды Бульбобаў». Задума твора. Сюжэт. Прыём антрапамарфізму. Дзіцячыя вобразы. Нестандартнасць сітуацый і ўчынкаў дзяцей. Лірызм аповесці, яе гуманістычная сутнасць. Дасканалы гумар, сцэнічная выразнасць эпізодаў. Мова кнігі. Прыхаваная лагодная ўсмешка аўтара.

Фантастычная аповесць Паўла Місько для малодшых школьнікаў «Эрпіды на планеце Зямля». Фантастычнае і рэальнае ў творы. Займальнасць сюжэта. Вобраз Вані Гардзея. Эрпіды і людзі. Канфліктныя сітуацыі. Праблемы сяброўства, чалавечых узаемаадносін, фарміравання асобы. Гумар як характэрная асаблівасць аўтарскага голасу. Навуковыя звесткі ў кнізе.

Наватарства Паўла Місько як дзіцячага пісьменніка. Узбагачэнне жанраў аповесці, апавядання.

Рыгор Барадулін

Жанравая разнастайнасць дзіцячай паэзіі Рыгора Барадуліна. Тонкае адчуванне ўзроставых асаблівасцей дзяцей. Фальклорныя традыцыі, наватарскія пошукі. Нацыянальная адметнасць твораў Рыгора Барадуліна. Яркая метафарычнасць, багацце, вобразнасць мовы. Сцэнічнасць сюжэта.

Вершы-загадкі, заданні, задачкі. Кантакт аўтара з дзецьмі. Пытальныя сказы ў назвах і змесце твораў Рыгора Барадуліна («Ты чуў? Ты чула?», «Ты не верыш?»).

Вобразы дзяцей у паэзіі Рыгора Барадуліна. Адсутнасць вывадаў-павучанняў, знарочыстай дыдактычнасці. Шляхі дасягнення выхаваўчага эфекту. Слова-вобраз як асноўны стымул актывізацыі фантазіі, уяўлення, розуму дзяцей. Сучасны змест. Эстэтычная дасканаласць вершаў, іх рытмічная

разнастайнасць, выразнасць. Ускладненасць мовы некаторых вершаў («Індыкала-кудыкала», «Кобра ў торбе»).

Эстэтычная каштоўнасць паэзіі Рыгора Барадуліна для дзяцей, яе роля ў абуджэнні цікавасці да роднага слова, выхаванне ў дзяцей назіральнасці, моўнай чуйнасці, пачуцця прыгожага, станоўчых маральных якасцей.

Уладзімір Ліпскі як рэдактар часопіса «Вясёлка».

Кнігі Уладзіміра Ліпскага для дашкольнага і малодшага школьнага ўзросту («Рыгоркавы прыгоды», «Марынчына казка» і іншае). Выхаванне ў дзяцей дабрыні. Развіццё патрабавальнасці да сваіх учынкаў, пачуцця гумару, творчых здольнасцей дзіцяці.

Праблемы сям’і і дзяцінства ў кнігах «Падкідыш», «Бацькі і дзеці».

Прызнанне ў любові і павазе да бацькоў (кнігі «Мама. Малітва сына», «Бацька. Пісьмы сына»).

Мастацкія асаблівасці кнігі «Я. Праўдзівы аповед пра твой і мой радавод».

РАЗДЗЕЛ 7. СУЧАСНЫЯ ПЕРЫЯДЫЧНЫЯ ВЫДАННІ ДЛЯ МАЛОДШЫХ ШКОЛЬНІКАЎ

Часопісы «Бярозка», «Вясёлка», «Лесавік», газета «Раніца» – сучасныя перыядычныя выданні для малодшых школьнікаў.

Гісторыя выдання штомесячнага дзіцячага часопіса «Бярозка». Займальнасць, надзённасць, выхаваўчы змест матэрыялаў часопіса.

Папулярнасць дзіцячага часопіса «Вясёлка» (рэдактар Уладзімір Ліпскі). Структурны падзел і зместавае напаўненне кожнай рубрыкі часопіса. Высокі мастацкі ўзровень твораў, наяўнасць агульнага персанажа часопіса Васі Вясёлкіна. Чытанка-маляванка «Буся» для дашкольнікаў.

Фотачасопіс «Лесавік» – экалагічнае выданне для сям’і і школы. Заснавальнік і выдавец Уладзімір Ягоўдзік. Адрозненне ад іншых выданняў. Прэзентацыя новых беларускамоўных кніг пра прыроду ў рубрыцы «Леснічоўка».

Публікацыя матэрыялаў па праблемах выхавання дзяцей і мастацкіх твораў у часопісах «Пачатковая школа», «Пралеска», «Роднае слова», «Адукацыя і выхаванне», «Бібліятэка прапануе», «Пачатковае навучанне».

СПІС РЭКАМЕНДАВАНАЙ ЛІТАРАТУРЫ

1. Беларуская дзіцячая літаратура: вучэб. дапам. / пад рэд. А.М. Макарэвіча, М.Б. Яфімавай. – Мінск, 2008.

2. Беларуская дзіцячая літаратура: хрэстаматыя / склад. М.Б. Яфімава, В.М. Ляшук. – Мінск, 2003.

3. Беларуская дзіцячая літаратура: хрэстаматыя / аўт.-уклад. М.Ф. Шаўлоўская. – Мінск, 2006.

4. Беларуская дзіцячая літаратура: хрэстаматыя крытычных матэрыялаў: вучэб. дапам. / склад. В.А. Лашкевіч, Р.К. Літвінаў. – Мінск, 1981.

5. Макарэвіч, А.М. Беларуская дзіцячая літаратура ў тэрмінах і паняццях: дапам. / А.М. Макарэвіч, В.І. Караткевіч; пад агул. рэд. А.М. Макарэвіча. – Магілёў, 2014.

6. Марціновіч, А.А. Святло чароўнага ліхтарыка: выбран. старонкі гісторыі белар. дзіцяч. літаратуры: дапам. для педагогаў дашк. устаноў / А.А. Марціновіч. – Мінск, 1998.

7. Несцяровіч, В.Б. Беларуская дзіцячая літаратура / В.Б. Несцяровіч, М.Ф. Шаўлоўская. – Мінск, 2008.

8. Трафімчык, А.В. Беларуская дзіцячая драматургія / А.В. Трафімчык. – Мінск, 2012.

9. Шаўлоўская, М.Ф. Дыдактычны матэрыял па беларускай дзіцячай літаратуры : вучэб.-метад. дапам. / М.Ф. Шаўлоўская. – Мінск, 2005.

10. Яфімава, М.Б. Слова – краска, слова – ззянне… : дапам. / М.Б. Яфімава. – Мінск, 2000.

КРЫТЭРЫІ АЦЭНКІ ЎСТУПНАГА ІСПЫТУ

За кожны дакладны адказ пры выкананні закрытых заданняў удзельнік іспыту атрымлівае 1 бал. Заданні з кароткім адказам ацэньваюцца 2–5 баламі. Ацэнка выканання заданняў, якія патрабуюць напісання разгорнутага адказу, адбываецца па 3 крытэрыях: 1) адпаведнасць адказу заданню, 2) выкарыстанне прыкладаў для аргументацыі, 3) лагічнасць і захаванне маўленчых нормаў.

За заданні, якія патрабуюць разгорнутага адказу, можна атрымаць 15 балаў (па кожным крытэрыі – максімальна 5 балаў).

Крытэрыі ацэнкі ведаў абітурыентаў па беларускай дзіцячай літаратуры:

Адзнака ў балах	Паказчыкі ацэнкі
1 (адзін)	Пазнаванне асобных аб’ектаў вывучэння праграмнага вучэбнага матэрыялу, якія прад’яўляюцца ў гатовым выглядзе (фактаў, тэрмінаў і іншае).
2 (два)	Распазнаванне аб’ектаў вывучэння праграмнага вучэбнага матэрыялу, якія прад’яўляюцца ў гатовым выглядзе (фактаў, з’яў беларускай дзіцячай літаратуры і іншае).
3 (тры)	Узнаўленне часткі праграмнага вучэбнага матэрыялу па памяці (фрагментарны пераказ і пералічэнне з’яў беларускай дзіцячай літаратуры і іншае).
4 (чатыры)	Узнаўленне большай часткі праграмнага вучэбнага матэрыялу (апісанне з элементамі тлумачэння перыядаў развіцця беларускай дзіцячай літаратуры, некаторых фактаў жыцця і творчасці пісьменнікаў і іншае); выкарыстанне ведаў у знаёмай сітуацыі па ўзоры (аналіз асобных элементаў мастацкага твора і іншае); наяўнасць адзінкавых істотных памылак.
5 (пяць)	Усвядомленае ўзнаўленне большай часткі праграмнага вучэбнага матэрыялу (апісанне перыядаў развіцця беларускай дзіцячай літаратуры, найбольш важных фрагментаў жыцця і творчасці пісьменнікаў розных перыядаў з тлумачэннем адрознівальных асаблівасцей творчай манеры і іншае); выкарыстанне ведаў у знаёмай сітуацыі па ўзоры (аналіз асобных элементаў мастацкага твора і іншае); наяўнасць неістотных памылак.
6 (шэсць)	Поўнае веданне і ўсвядомленае ўзнаўленне ўсяго праграмнага вучэбнага матэрыялу; валоданне праграмным вучэбным матэрыялам у знаёмай сітуацыі (апісанне і тлумачэнне перыядаў развіцця беларускай дзіцячай літаратуры, жыццёвага і творчага шляху пісьменнікаў розных перыядаў, выяўленне і абгрунтаванне асаблівасцей іх творчай манеры і іншае); выкарыстанне заданняў па ўзоры (аналіз мастацкага твора і іншае); наяўнасць неістотных памылак.

Адзнака ў балах	Паказчыкі ацэнкі
7 (сем)	Поўнае, трывалае веданне і ўзнаўленне праграмнага вучэбнага матэрыялу; валоданне праграмным вучэбным матэрыялам у знаёмай сітуацыі (разгорнутае апісанне і тлумачэнне развіцця беларускай дзіцячай літаратуры ў розныя перыяды, найбольш важных фактаў жыцця і творчасці пісьменнікаў; раскрыццё творчай манеры пісьменнікаў; абгрунтаванне і доказ яе сутнасці; фармуляванне вывадаў аб заканамернасцях развіцця беларускай дзіцячай літаратуры і іншае); недастаткова самастойнае выкананне заданняў (аналіз мастацкіх твораў, ідэі, задумы і іншае); наяўнасць адзінкавых неістотных памылак.
8 (восем)	Поўнае, трывалае, глыбокае веданне і ўзнаўленне праграмнага вучэбнага матэрыялу; аперыраванне праграмным вучэбным матэрыялам у знаёмай сітуацыі (разгорнутае апісанне і тлумачэнне заканамернасцей развіцця беларускай дзіцячай літаратуры, жыцця і творчасці пісьменнікаў, раскрыццё сутнасці літаратурных прыёмаў і метадаў, якія выкарыстоўваюць пісьменнікі; абгрунтаванне і доказ асаблівасцей іх творчай манеры, фармуляванне вывадаў аб значэнні творчасці найбольш вядомых пісьменнікаў розных перыядаў развіцця беларускай дзіцячай літаратуры); самастойнае выкананне заданняў (аналіз мастацкіх твораў, ідэі, задумы, характараў, моўных сродкаў і іншае); наяўнасць адзінкавых неістотных памылак.
9 (дзевяць)	Поўнае, трывалае, глыбокае, сістэмнае веданне праграмнага вучэбнага матэрыялу; аперыраванне праграмным вучэбным матэрыялам у часткова змененай сітуацыі (прымяненне ведаў пры аналізе тэндэнцый развіцця беларускай дзіцячай літаратуры розных перыядаў, аналізе літаратурных твораў і асаблівасцей творчай манеры пісьменнікаў і іншае); наяўнасць дзеянняў і аперацый творчага характару для выканання заданняў па параўнальным аналізе творчасці асобных пісьменнікаў і іншае.
10 (дзесяць)	Свабоднае аперыраванне праграмным вучэбным матэрыялам; прымяненне ведаў і ўменняў у незнаёмай сітуацыі (самастойныя дзеянні па апісанні, тлумачэнні асаблівасцей беларускай дзіцячай літаратуры ў розныя перыяды, творчасць найбольш вядомых пісьменнікаў сучаснасці, дэманстрацыя арыгінальных прыёмаў аналізу літаратурных твораў і іншае), выкананне творчых работ і заданняў, якія маюць даследчы характар (аналіз творчай манеры асобных пісьменнікаў розных перыядаў, параўнальны аналіз творчасці асобных пісьменнікаў і іншае).